

Háborús uszítás a bulvárlapok megkomolyodásának idején

Az a zsákmányától megtaltosodó szabad rablás és öldöklés, amely a II. világháború végén, 44 őszén, telén s 45 tavaszán végigsöpört a Délvidéken, a győztesek gátlástalanságával, nagyhatalmi támogatással alakította ki az új világtrendet, alapozta meg a tömegsírok kultúráját.

A magyarság megtizedelése után ennek a népcsoportnak a Jugoszláviából való kitelepítése is majdnem megtörtént. Kellettek a napszámosok, kellettek a segéd munkások, az anyagmozgatók, a rabszolgák – elődeink szülőföldön való megmaradásába ez segített bele a leginkább. S az a dermedt némaság, amely apáink elvesztését követte, az a ránk kényszerített hallgatás, amely csak a 90-es évek elején kezdett oldódni. Lényegében ez és a félelem, a pokoli rettegéssel járó alakoskodás határozta meg a II. világháborút követő időszakot. A délvidéki magyarság mellébeszélése, a rejtőzködés minden változatát elsajátító képessége, a huncut bujdosás művészi szintre emelése is ebből – a valahogy élni kell-ből – adódik.

A megtévesztő rejtőzködés, a hóhér megdicsőülése, a különutas jugoszlávság hamissága, az antisztálinista sztálinizmus, a hintapolitikás kirakatgyártás, az öngigazgatásos „önigazgatás”, a mindenkit kiskorúsító, bűnrészességbe taszító igyekezet, a verbális deliktum, a másként gondolkodók kémme, ügynökké, hazaárulóvá nyilvánítása, kirakatperekkel történő megfélemlítése, bebörtönzése egészen a 80-as évek végéig tartott.

A kommunista párt ellenőrzése, az állambiztonsági szempontok érvényesítése alól a közélet szereplői nem vonhatták ki magukat. És az sem véletlen, miért robbanhattak ki ennyire mindent elpusztító erővel az indulatok.

1991 ősze az iszonyat ideje, a mozgósítások ideje: az akkori hatalomnak jó lehetőséget nyújtott a katonai behívóparancsok szelektív alkalmazása a délvidéki magyarság kiszorításának felgyorsítására.

Az ateisták területrabló vallásháborúját évekig tartó háborús uszítás előzte meg a tömegtájékoztatási eszközökben. Ismert szerb értelmiségiek, újságírók, írók cselekvő módon vettek részt a háború előkészítésében. Igen, a

szerb írók többsége (nem véletlenül!) a nagy példányszámú képes bulvárlapokban, a legnépszerűbb rádiós és televíziós műsorokban buzdított, nagyon célratörően, tudatosan a háborúra.

Abban az időben, a nyolcvanas évek végén, a bulvársajtó megkomolyodásának idején, a gyilkolásra ösztönző írói magatartás változatait figyelve, fordítottam, jelentettem meg ifjúsági hetilapunkban, a Képes Ifjúságban többek között ezeket a kordokumentumokat is, amelyekben jól nyomon követhető a tömegek kegyeiért esedező belső kényszer, a csőcselék legalantasabb ösztöneit felszabadítani készülő igyekezet.

Kultúránknak, az ember alkotó tevékenységének, civilizációnknak végül is arról kellene szólnia: hogyan is fogjuk vissza, hogyan is fékezzük meg a bennünk szunnyadó, a belőlünk állandóan kitörni készülő fenevadat.

Szerbiában épp az alkotók, a tudós akadémikusok, az írók szabadították ki azt a fenevadat, amely még mindig szedi, egyesek szerint most kezdi csak igazán szedni áldozatait. A Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia hírhedt, kiszivárogtatott memoranduma indította el azt a lavinát, amely magával ragadta a szerb irodalom legjelentősebb alkotóinak többségét. Az alábbiakban következnek néhány jellegzetes megnyilatkozás a háborús uszítás történetéből, magyar nyelven való közzétételük dátumával.

Hadban állunk egymással

A szerb írók 1988. április 26-ára és 27-ére találkozóra hívták Belgrádba a kosovói albán írókat, hogy párbeszédet folytassanak velük a Szerbek és albánok ma Jugoszláviában témájára.

Az említett írótalálkozó anyagát áttanulmányozva könnyen megbizonyosodhatunk arról, hogy a vendéglátó szerb írók csak a Kosovóban élő szerb és montenegrói nép tragikus sorsáról akarták beszéltetni kosovói albán kollégáikat.

Mit mondtak a vendéglátó szerb írók albán társaiknak?

A szerbek Kosovóról való távozása hosszú ideig elkerülte a nyilvánosság figyelmét, mert kitelepülésük adatairól nem is értesült – állapította meg Aleksandar Petrov. – A szerbek és montenegróiak 1953-ban 27,9 százalékban alkották Kosovó lakosságát, 1961-től 1981-ig a szerbek jelenléte megfeleződött Kosovóban.

Az adatok ismertetése után Aleksandar Petrov kérdései következtek az albán írókhoz: „Kosovóban egyesek számára miért alkonyodik akkor, amikor másoknak virrad?”

Aztán: „Milyen szabadság az, mely mások elűzésére épül? Vajon ennek a szabadságnak a következő lépése a kosovói szerbek nyomának eltörlését jelenti?”

„Milyen megosztottságról beszélünk mi az írók körében, amikor a vajúdo szerb nők nem mernek az albán orvosok és bábaasszonyok felügyelete mellett szülni? Vagy fordítva, amikor az albán páciensek visszautasítják a szerb orvosok segítségét. A sebesültek még a háborúban is megbíztak az ellenség doktoraiban, ápolóiban. Hol vagyunk? Hová jutottunk? És milyenek vagyunk, amikor az ilyen újsághíreket természetesnek tartjuk?”

A NIN szerint Milan Komnenić szerb író felszólalása aratta a közönség körében a legnagyobb sikert, aki véres happeningnek nevezte az összejövetelt. Nekem önökkel nincs mit beszélnem. Önök elmondták azt, amit akarnak” - jelentette ki a vendéglátókhöz nem éppen méltó hangon. “Uraim, mi hadban állunk egymással” - közölte velük. „Ami engem illet, nem hiszek önöknek. Ne csodálkozzunk, ha az erőszak holnapra új erőszakot szül. Közöttünk nincs összetartás, megbékélés se lehet közöttünk. Ha örvényre van szükség, a szerb nép, úgy, mint fél évszázaddal ezelőtt, magával rántja az egész világot, amely annyira közönyös a szerbek sorsával szemben.”

(1988. 05. 11.)

Szerbia nyugati határai

A zágrábi Start terjedelmes interjút közölt Vuk Draškovićyal, az ellenzékiiségéről közismert, belgrádi íróval.

Horvátország 1918-ban a lehető legmaximálisabban kihasználta az Osztrák-Magyar Monarchia veresége és széthullása után kialakult helyzetet. Fejet hajtva Jugoszlávia előtt, a háborúból győztesként kikerült Szerbiával egy államot alkotva, Horvátország megúszta azt az eljárást, mely a legyőzöttekre vár. Pedig elveszítette a háborút!

Jugoszlávia 1918-ban épp a horvátoknak volt a legfontosabb; olyan hidat jelentett a számukra, melyen át ők a vesztesek táborából a győztesek táborába kerülhettek. Abból a táborból, amelyből kötelezően háborús kártérítést kellett volna fizetniük Szerbiának, hogy meglakoljanak azokért a gaztettekért, melyeket az első világháborúban a szerb nép ellen elkövettek, ehelyett ők a szerbek testvéri ölelését választották, akik fátylat borítottak a múlt-ra, és mindent megbocsájtottak nekik.

Jugoszlávia kímélte meg a horvátokat attól, hogy levonják az első világháborús vereségük tanulságait. Ha nincs az az általam említett híd, a szerb állam határai másként alakulnak, manapság a Papuk-hegység, a Kupa és az Una vonalán, Šibenik fölött húzódnának. Dalmácia egy része, a dalmát szigetvilág, továbbá Rijeka, az Isztriai-félsziget az olaszokhoz tartozna, mint ahogy azt a Londoni Szerződés pontosította, hogy a többi fennmaradt rész létezhetne-e független horvát államként, avagy továbbra is Ausztria uszályhordozója maradt volna, azt magam sem tudom. Mindazok, akik ismerik a tényeket, tisztában vannak azzal, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia utáni sóvárgást a Jugoszláviával való rossz tapasztalatok következményei hívták életre. Egyik harctéren, egyik kerek asztal mellett sem szerezhették meg a horvátok azt, amit a szerbekkel egy államba való csatlakozásuk alkalmával megszereztek, és nem menthetnék meg azt, amit ezzel az egyesüléssel megmentettek. S miután szárazon megúszták, szeretnének még többre szert tenni, mint ami őket megilleti. Épp a tények bizonyítják megmásíthatatlannul, hogy a horvátok Jugoszláviából csupán hasznot húztak, ugyanakkor mind az első, mind a második Jugoszláviából egyedül csak a szerb népnek származott kára. (...)

Az nyilvánvaló, hogy a partizánok között szerbek, horvátok, szlovénok, macedónok, albánok és magyarok is voltak – nyilatkozta a továbbiakban Vuk Drašković. – Ám, ha szem előtt tartjuk azokat az adatokat, melyek szerint 1943-ig a Vajdaságból talán három magyar ment el partizánnak, hogy 1943-ig vagy 44-ig Kosovo-Metohijából mindössze 30 vagy 40 albán csatlakozott a partizánokhoz, ha tudjuk azt, hogy az akkori ún. Független Horvát Állam területén a harcosok 90 százaléka szerb volt, abban az esetben megállapíthatjuk annak az ellenkezőjét, amit ön akar kifejezni, hogy mindannyian együtt harcoltunk. Mindannyian együtt haltunk meg Jasenovacon, ott is voltak horvátok és szlovénok, meg muzulmánok, de az tény, hogy Jasenovac olyan haláltábor volt, melyben szerbeket, zsidókat és cigányokat öltek halomra; hogy az

ehhez a három népcsoporthoz tartozóknak csupán az volt a főbenjáró bűnük, hogy szerbeknek, cigányoknak és zsidóknak születtek. Egyébként a horvátokat, a muzulmánokat és a többieket azért ölték ott meg, mert nem értettek egyet az uszításokkal, mert szembeszálltak a népirtással, mert tömören szólva, becsületes emberek voltak. (...)

Három-négy évvel ezelőtt a zágrábi Vjesnikhez intézett levelemben, mely természetesen sohasem jelent meg, megírtam azt, hogy Jugoszlávia esetleges széthullásának idején, melyet jómagam sem szeretnék, Szerbia határait nem az AVNOJ-i vagy a brioni, vagy a mit tudom én milyen ollók által szabott határok alapján kell meghúzni. Szerbia nyugati határait Ante Pavelić alakította ki ott, ahol a szerbek vesztőhelyei voltak, ahol felperzselték a szerb falvakat és templomokat. Ott, ahol az uszítások öldösték a szerbeket, ott vannak Szerbia nyugati határai! Véleményem szerint, Jugoszlávia széthullása esetén Szerbia nyugati határait a természetes és történelmi jogok elveinek, annak az etnikai térképnek az alapján kell kialakítani, mely 1941. április 6-án volt érvényben. Hogy miért pont akkor? Azért, mert a horvát és a muzulmán uszítások a második világháború idején azokról a vidékekről irtották ki a szerbeket.

(1989. 10. 04.)

Ha győzni fog, mellé áll a világ

Hét évtizede mindazért, ami Jugoszláviában történik, a szerbeket okolják - állítja az Ilustrovana Politikában Milovan Đanović Párizsban élő neves szerb író.

Ki mint vet, úgy arat. Az ország rettenetesen elszegényedett, mindenki mindenkit hibáztat, ám a szerbek a legvétekebbek, nyilván azért, mert ők a legszamosabbak. Nagyon nagyok a különbségek Szerbia és Szlovénia között, ami a nevelést, a szokásokat és az értékrendet illeti, és semmit sem tettünk eme különbségek mérséklése, egymás jobb megismerése érdekében. Falumban még ma is kétnapos ünnepségen kísérik ki a katonaságba induló fiúkat, büszkén, zeneszóval, ugyanúgy, mintha lakodalom lenne. A szerb paraszt büszke arra, hogy fia megérett az egyenruhára. Az alternatív mozgalom ljubljana tagja könnyedén állapítja meg azt, hogy az egyenruha iránti szeretet a primitivizmusra és a rendőri mentalitásra utal. Senki sem világosította fel őt arról, hogy a szerb paraszt magatartásában a férfias büszkeség és a bátorság

is megnyilvánulhat... Tehát az alternatív mozgalom tagja a mi parasztunkban zsandárt, faragatlan embert lát, a mi emberünk pedig saját ljubljana cimborájában homokost és hazaárulót sejt, mivel a mi fiainknak sem magyaráztuk meg azt, hogy a hadsereggel szembeni tartózkodást nem kell azonnal és gépiesen elítélni. (...)

Fél évszázada már mást sem teszünk, csak távolodunk egymástól, arról győzögetve magunkat és az egész világot, hogy jól élünk és fejlődünk abban az állami közöségben, melyben mindenki kizárólag a saját dolgával törődik, és most ön azon csodálkozik, hogy miért fordult mindenki a szerb nép ellen, melynek továbbra is a legtöbb illúziója van Jugoszláviáról! Mindaz, ami az utóbbi időben történik, a politikai kórbonctan hatáskörébe tartozik: mindenki a legrosszabbat mutatja önmagából. Mi, szerbek, gyakran fölfuvalkodottak vagyunk, feléből-harmadából oldjuk meg a dolgainkat, és nem azonosulunk eléggé saját testvéreink nehézségeivel. Mindaz, ami a szerb-horvát-szlovén vitákban azonnal szembeüt, hát igen, a keresztény türelemnek, az emberi nagylelkűségnek a hiánya. Rendben van, az albánok nem keresztények, ám valamikor nekik is volt valamilyen vallásuk. Ha megfigyeli azt, hogyan vitatkoznak velünk mások, hogyan engedjük meg nekik időnként azt, amit megengedünk, könnyen rájöhet arra, hogy visszatértünk a barbarizmus, az esztelenség korába, hogy kiskorúakká váltunk. Eljött a közös életünkről szóló szerződés újbóli megfogalmazásának a pillanata: a népek egymás közötti viszonyának, egymással szembeni kötelezettségvállalásának a világosabb, érthetőbb és egészségesebb alapokon történő tisztázása.

Kezdetben elkerülte Milošević a figyelmet, ám amikor láttam, mennyire nem tudják elviselni, arra gondoltam: kell hogy legyen benne valami értékes is, ha már annyian kifogásolják megnyilatkozásait. Azt olvastam róla: sztálinista, fasiszta... Hát ez nem lehetséges! Tegnap még közösségünkben igazi sztálinisták és önkényurak léteztek; a nagyvilág dicsőítette őket, ám manapság nagyon elhatalmasodott, kiéleződött a helyzet. Amióta Milošević van hatalmon, Belgrádban senkit sem üldöztek a szólásszabadság megsértése miatt. Az a legfontosabb, hogy kiálljon a népe mellett, szóval abban az esetben csekélységgem visszafogott rokonszenvére is számíthat... Semmitől se tartson, ha győzni fog, mellé áll a világ közvéleménye is. Addig, persze, meg kell szenvednie a magáét.

(1989. 05. 10.)

Mit akar Szlovénia?

Mit akar Szlovénia? Ő távozni akar, mi pedig maradjunk? Mi menjünk, ő pedig maradjon? Maradjunk mindannyian, ám más feltételek közepette? Mi mindannyian menjünk valahová? – teszi fel a kérdést a Dugában Brana Crnčević ismert szerb író.

– Nem tudom – folytatja –, ám Szlovénia sem tudja.

Szlovénia, mely még nem döntött kiválásáról, éppen úgy viselkedik, mint ahogy egy megunt házasságban viselkedni szokás, arra hívja fel saját feleségének (amennyiben Jugoszlávia nőnemű!) illetve saját férjének (amennyiben Jugoszlávia hímnemű!) a figyelmét: ha megharagítják, összekapcsolja a cuccát és lelép. (Ugyan hová?)

Mert az államok is elválnak egymástól (noha ezek a házasságok sohasem gyermektelenek!). És amikor az államok elválnak egymástól, akkor is felmerül a közös vagyion elosztásának a kérdése. Tegyük fel, ebben az esetben ez mellékes! Szlovénia, ha már így áll a dolog, hát menjen! És vigyék magukkal a hűtőszekrényeiket, a vízmelegítőket, a televízióikat, a számítógépeiket, az ingeiket, a gatyáikat és a zoknijaikat (ha már a Triglav távozik, kit érdekelnek az apróságok?). (...)

Szlovénia tehát, mihelyt megharagszik ránk, bolond és barbár szerbekre vagy civilizálatlan horvátokra (Szlovéniában, fiacskám, még a horvátok is időnként civilizálatlanok!) - élhet alkotmányos jogával és elszakadhat ettől az ellentmondásokkal teli közösségtől, amelyben tegnapig még hitt.

És annál a kérdésnél, hogy jogában áll-e Szlovéniának elszakadni tőlünk, fontosabb kérdés az: van-e Szlovéniának hová mennie? Nincs, fiacskám.

(1989. 10. 11.)

Az ellenfelének szurkol

Amióta Szerbia létezik, azóta ellenzéke is van - állítja Matija Bečković közismert szerb értelmiségi az újvidéki STAV-ban. Nincs két olyan ember, aki egyformán gondolkodik, hogy várhatnánk el ezt egy egész néptől?

Ennek ellenére nemcsak az a benyomás támadhat, hogy Szerbia túl keveset áldoz a demokráciára és a többpártrendszerre, hanem úgy tűnhet, hogy épp Szerbia vált a demokrácia és a többpártrendszer kerékkötőjévé.

Ha ez így van, ha én bárkinek a nevében szólhatok, ennek az egyenletnek a megfejtése a következő: Szerbia úgy harcol, hogy közben az ellenfelének szurkol. És nem

csupán szurkol, hanem tiszta szívből óhajtja az ellenfél győzelmét. És nem csupán az ellenfél győzelmét óhajtja, hanem alig várja, hogy az minél előbb be is következzen, hogy aztán saját vereségének a gyümölcsét élvezze. Az a vereség sokkal többet hoz majd neki az összes háború utáni győzelemnél, a „téves oldalon” való csatározás nemkülönben az összes „helyes” döntésénél.

(1989. 12. 13.)

Csak háborúval

A horvátok mindig szerették volna kisebbiteni a horvát fasizmust, az usztasák áldozatainak számát. Ők mindig fátylat akartak borítani a múltra, a tömegsírok igazságára, ők csak azért mérszárolták le a szerbeket, mert azok szerbek voltak és nem azért, mert hazafiak voltak, vagy egyes politikai pártok tagságához tartoztak. Szörnyű népiártást hajtottak végre, amely a modern Európában a legszörnyűbbek közé tartozik. A horvát értelmiség a háború után nem nyilatkozott világosan ezekről a dolgokról, mert ha beszélt volna róluk, csak abban az esetben moshatta volna tisztára saját népét. Ám a horvát értelmiség hallgatott, mint ahogy a kommunisták is hallgattak – nyilatkozta Antonije Isaković ismert szerb író, a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia alelnöke az újvidéki STAV-nak.

Minden jel arra mutat, hogy nem igaz mindaz, amit egy alkalommal Krleža mondott nekem, hogy az usztasák csak néhány teherautóval érkeztek, hogy az csak egy mozgalom volt. Egy alkalommal Vladan Desnica mutatott rá egy őszinte beszélgetésben mindarra, amit nem tudtam. Azt mondta nekem, hogy a horvátok nagy része a szerbek ellen elkövetett mérszárásra úgy tekintett, mint arra a szükségszerű történelmi csatára, melyet ez a két nép nem hagyhatott ki. Amit bizonyára nagyon sajnál a horvát nép és értelmiségének egy része, vagy a hívők, de éppen az a harc, az a leszámolás bizonyította be azt, hogy a horvátok egyedül szeretnének maradni hazájukban. Saját népüket ők a szerbek ellen készítették föl.

A leggyászosabb dolgok a háború után történtek, amikor is állandóan a testvériségről és egységről beszélt mindenki, ezzel ejtve át a szerb népet. Nem létezett semmiféle testvériség és egység a szerb néppel szemben sem a horvátok, sem a szlovénok részéről. Az csak egy hamis politika volt, egy paraván, amely mögött mindenki a szerbek ellen tevékenykedett. Ez ma már világosan látszik mind jogi, mind gazdasági vonalon; minden, minden, minden ellenünkre történt. Abban reménykedem, hogy

manapság már nem lesz közöttünk annyi hamisság, a testvériség és egység jelszavával ékesítve, valamiféle jugoszlávság nevében. Mert amíg mi hamut hintettünk a fejünkre, addig lefegyvereztek, szétziláltak bennünket. És mi most újból jelentkezünk, és újból gyülekezünk, és a mi gyülekezésünk egyszercsak rettenetessé válik. És egyik napról a másikra arról kezdenek beszélni, hogy Szerbiában valamiféle szörnyű jobboldal, valamiféle sztálinizmus stb. jelentkezik.

Tudnivaló, hogy a nemzeti kisebbségek milyen jogokat élveznek bármelyik országban. Nekik joguk van emberi szabadságukra, joguk van saját nyelvükre és iskoláikra, ám csak bizonyos határig. A siptároknak például egyetemük van nálunk, a saját anyanyelvükön, amit én helytelenítetek. Ők a világ egyetlen nemzeti kisebbsége, melynek egyeteme van, ahol a saját anyanyelvükön tanulhatnak. Az, aki albán nyelven akarja egyetemi tanulmányait végezni, menjen Albániába és tanuljon ott. Ha én francia nyelven akarok tanulni, Franciaországba megyek. Ebből az következik, hogy Szerbiában csak szerb nyelvű egyetemeken kellene, hogy tanuljanak a diákok. Ezért gondolom azt, hogy a gondok sokkal kisebbek lennének, ha hozzájuk, albánokhoz, nemzeti kisebbségként viszonyulnánk, mert ők nemzeti kisebbségnek számítanak. A nemzeti kisebbségek keretein belül kell megoldást találni a kosovói kérdésre. Ha valaki ezeken a kereteken kívül akar valamit Kosovóban, azt csak háborúval érheti el.

(1990. 05. 30.)

Az udvari költészetről

A nyolcvanas évek végén jelent meg Marinko Arsić A szerb udvari költészet című antológiája, mely azonnal felhívta magára a jugoszláv közvélemény figyelmét, amelyet jelentős kiadói vállalkozásként értékelt a kritika. Ez az antológia (Antologija srpske udvoričke poezije) új fényben mutatta be a szerb költőket.

- Társadalmunkban olyan méreteket öltött a talpnyalás, a szolgalelkűség, hogy gyakorlása lassacskán már erénynek számít. A mai Jugoszlávia az udvaroncok, a hajbókolók birodalma. A gyerekek már kicsi koruktól, már a napközben is azt tanulják, hogyan kell meghunyászkodva hajlongani a hatalmasok, a hatalomtartók előtt, és hűséget esküsznek nekik a különféle rendezvényeken elszavalt versikékkal.

A mindenható hatalom örökkévalóságot és minden földi jót ígér nekik, amennyiben nem vonakodnak dicsó-

ításától. Így bukkanhattak fel az udvari költők, akik mértani haladvány szerint szaporodtak. Az olvasókönyvek, a házi olvasmányok nyüzsögnek az udvari költészet szebbnél szebb mintapéldányaitól. Ezek a versek minden ízlést nélkülöznek. Félelmetes hatást gyakorolnak a fiatalokra, hisz a rossz költészetet nem lehet következmények nélkül olvasni.

Tulajdonképpen Majakovszkij az udvari költészet kommunista változatának a megalapítója, mint ahogy Sztálin a kommunista önkényuralom megalapozója. És természetesen a diákok túlszárnyalták tanítóikat. Zogović, Čopić, Alečković olyan utódokra tettek szert, akik az udvarlás művészetét, költői megvalósítását az abszurdumig fokozták. „Már megszületésem előtt léteztél és ott is létezel, ahol még nem vagy” - énekel az egyik költő. A másik a következőket dalolja: „Ha Jugoszlávia kislány lenne, Tito lenne az apukája”.

- Az ember - nyilatkozta Marinko Arsić Ivkov a Duga újságírójának -, olcsóbb, mint ahogy azt gondolnánk. Egyesek egy pohár borért is képesek, magukat eladva, verset írni. Én csak olvastam a verseket. És azokat a tipikus darabokat választottam ki, melyek a talpnyalást, a hajbókolást, melyek az uralkodók dicsőítését az abszurdumig fokozták. Természetesen ügyeltem arra, hogy az antológia bővelkedjék az ismertebb költői nevekben.

(1989. 04. 05.)

A szakmai szolidaritás teljes hiánya, a nemzeti kizárólagosság örülete jellemezte azokban az években a szerb írók többségét, akik még a Vajdasági Írószövetség faláról is eltávolították az ötnyelvű: szerb, magyar, szlovák, román, ruszin feliratozású táblát. Ennek az egyesületnek jelentős számú magyar tagsága, időnként magyar elnöke is volt 1971 óta, a Szerbiai Íróegyesület vajdasági tagozatának kiválása óta.

Mivel a második világháború pokoli tömegmészárlásait - többek között az ügyesen alkalmazkodó balkáni diplomácia ráhatására is - a fasizmus elleni küzdelem részének tekintették a győztes nagyhatalmak, ennek következtében a háborús bűnöket elkövető partizánok és félkatonai alakulataik, szabad csapataik felelősségre vonása elmaradt. Mi több, a második világháború után Jugoszláviában épp a háborús bűnök elkövetésében élen járók kerültek hatalomra, mégpedig úgy, hogy irtóztató bűneiket győzelmi mámmorral átítatva, erénynek, követendő példának tüntethették föl, a jól megfizetett írók, bértollnokok hathatós támogatásával. Akkor alapozódott meg a hatal-

mon lévőket fenntartás nélkül, kritikátlanul kiszolgáló írói magatartás, a busásan megfizetett árulás, a Szeretném én azt a rendszert látni, melyet nem tudok kiszolgálni! jelmondatú, roppant cinikus szemlélet, az udvari költészet...

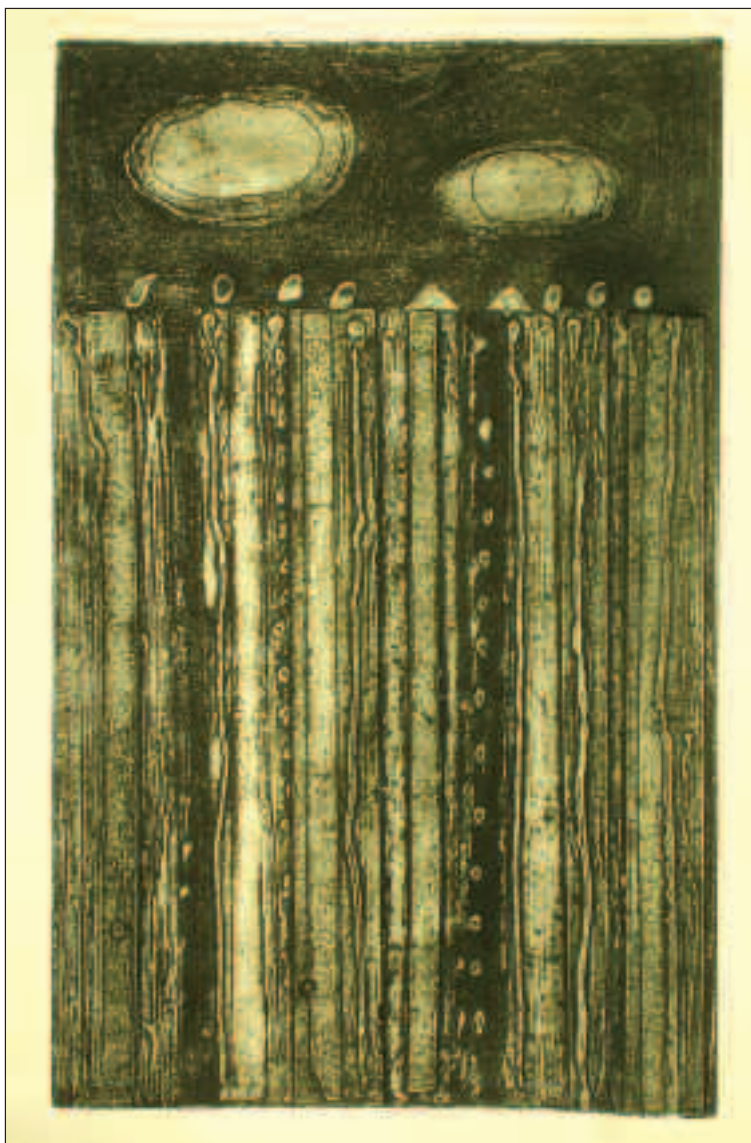
A tömeggyilkosok garázda nagyzolása, a hadizsákmány gátlástalan fölélése, a kirakat-lét nyomorúsága, a harcos múlt végtelenül hamis mítosza (Harcoldj fiam, én is abból éltem meg!) vezetett el a kilencvenes évek poklához, újabb tömegsírjaihoz.

A kiskorúsított, a hamisságot igazságként átélők megtevesztett tömege a nyolcvanas évek végén, a kilencvenes években viszolygás nélkül bedőlt a népszerű tömeg-tájékoztató eszközökben egyre kíméletlenebbé váló háborús uszításnak, könnyedén elhitte azt, hogy újból eljött

annak az ideje, amikor harcos és szemfüles elődeihez hasonlóan, kiélheti alantas ösztöneit, szabadon rabolhat, gyilkolhat, fosztogathat a remélt győzelem védelmében, melyben a bűnösök – a közelmúlt jól ismert forгатókönyve szerint – ismét megdicsőülnek, melyben a munkát jó ideig újból a hadizsákmány elosztása jelentheti.

A második világháború tömegsírjaitól tehát egyenes út vezetett a kilencvenes évek tömegsírjaihoz.

Mindaddig, amíg elmarad a múlt bűneivel való megrázó szembesülés, a még élő tömeggyilkosok, háborús bűnösök fölkatása, üldözése, felelősségre vonása, példás megbüntetése – hogy a kárvallottak kártalanítását ne is említsem –, a lelkekben dúló háború, a fejekben dúló szellemi zűrzavar sem érhet véget.

Parlag IV.